

САНА

ЧУРАПЧЫ
УЛУУБУН
КАБЫЛАТ

КАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
12 КҮНҮТТӨН ТАХСАГ

ОЛОХ

№ 6 (8601). 2004 сая. ТОХСУННЬУ 16 КҮНЭ.СИГУОРУНЬУК. СЫАНАТА—1 СОЛК. 10 ХАРЧЫ.

УЛУУСКА САХА РЕСПУБЛИКАТЫН ПРЕЗИДЕНЭ—М. Е. НИКОЛАЕВ
УУ—ОЛОХПУТ, КЭСКИЛБИТ ТӨРҮТЭ

ний хайршигтай бэлэвчлэлээр сайтар үзүүлж уратыг
агнэс туран, 1200 мян тугтар үүтүн, уонсайм
наа, байа бөрдүүк сууатын батарыгта, үлэ мнэст
түн таварыгта, кооперативан үлэбэ тохтоото. Тү
мүгэр, бүтүгүнү тодортоох керсүлүүчү туулан.
Тын хайршигтай бата салгы ханник суолуван, хай
дах сайдым сөбүгэр санааны үлэстэргэ, аһаастык
Коператэргэ мнэрдэ.

Бастакынан тмды Болтоноттон сымдыар пенстерка, дмдз хайаайыката, кэтэх хайаайыстыбыны сайышнарар ордорунар үүтү, эти туттарар эти эткэлибиз 1200 жыл биир бастын боростобинтэлэ Е. Д. Лыткына ылар. Кини кэргэниинин эрэ оролорун, сизэиэрин аһатар-таһышнарар туһугар сымлата 20-ли ийэх сүөһүнү итэллэр, оһуоха ордорунар бородуужусуйаны туттарарга дмдз кэргэн эконоомистын сайышнарары политиката кэми-тирэх буоларын аһына. Салгыы түргэниик сэтэр кымыл-көтөрү итэллэс комбиндорм, бурдук сымалата илэрханын, оһоһоһор иһилэһиккэ баар бурдук хайаайыстыбатын бурдукта оһотон сымтаан туһашаллыбыкка сытарын эти туран, бурдукка аһаан кредит бэрдэрэргэ аһотар сыман үр-дүүрүн хонтуруоллаһарга, кыччаттарга туруоруута. Ыллыһан кимдэ үүт 8 солк. туттарыллар, бу биир кылкэн сыматтын да төлүбүт, оһотон бородуужусуна туттарыллар сыматтын үрдүккэргэ өткө. Түмүтэр дмдз хайаайыката: «Үлэһипир кини тһа сирегэр да байыһаттын оһорор кыахтаах», — дмдз уоһи оһу байыһун дмдз кэргэни оһорор хоһобурдаан иһелээт.

«Цурагчы» кооператива директора А. Т. Ноговаичин ааспыт сылга үлээлэрин хайыскаларыгар, кредити туһанымыга, төкүннөрүнүгэ үлэ туһунан сийилил тохтоото. 2001 сылтаан Болугурга, Алабагарга биар арыы сыахтара кооперативка киирээлэрин, Бөрө, Уорса курдук кыра улаастангарга сөннөрөөтөрүнүгэ пууһиар үлээлэхтээхтэрин ийитиниэрде. Кооператива арыы санаа көрүнгүн оторууга киирээлэхтээх, сыага контальнай-көдбаснай сыах үлээлэргэ. Итилэри этэн турар, кини 1999 сылга советуонкада аһаан кредити биэрип сөнөөх дьаһал буоларын, маны быһылгы да сылга салгыыр маадатын эттэ. Холубур, кооператива быһаарымыа ылыт 28 мөл. солк, кредититтэн биэриин төһөөр нэлэ 8 мөл. солк, хаалбытын уонна ону аһасар кыах бээрэн санаатта. Иккинник, уматик мараан иһэрин уонна ону тутатына төлөөбөргө уустугун ийин турар, быһыд эмпи «Туймаада» векселин үлээлэтэр итиннэ ылаах бээрнөөрүн эттэ. Усүһүн, мыа хаһаайыстыбатын сөйүһиарымыга санааларын үлээлэргэ.

Сызыртан «Комбайн» хайааймстыбы саллаааччыта Н. С. Макаров бастархай бааһынайлар кооперация-ластахтарына ара рынокка тахсар, эти-үүтү бататар кычхалхтарын, «Уекуйэ» тирэх хайааймстыбыа салаа-ааччыта Н. С. Макаров Тыва хайааймстыбатын уоп-ша собогууонка министерствота республикатаады «Саях-фермер» ассоциациятын ойөөбүтүн, тыва ха-йааймстыбатыгар бориллэр 3,5 млрд. солн курдук эабэх үбүлээринтэн бааһынайдарга баары-сууда 5 млрд. көрүллөрүн, бородуусууна бөбайэ тулар-сма-натын аччатар инниттен уруксу дотация оптугар хайа ара өтхүүн компенсациялыыр механизмы то-бударга этилэр. Кытаанахтан бааһынай Н. П. По-маров саба көм сага, солун сорууттары туруорарын санапта, Овои сээрлээн кылалхкөртөгө 2-3 тирэх, кылаар, атын дыону үлөхтөр хайааймстыбалар сай-дынын кылалхара ордууна этиэ, ол киинэ, дээ, ту-руорсар туруордуутун — кредиттэй кооперативны тө-рийэргэ көмө калбитни дакыастаан мустубут дөһтөгө санаатын тирэте. «Агро» бурдук ассоциациятын са-лааааччыта М. М. Мошастырев бааһынай хамсааһы-нын иккис этаба кооперациялааһыга хайысхалаа-нын ылан турар, мааны, чуолдан, суаһу инитаттар

хиллэрор эрдэтин хэлсбурдаага, Отгон республикада бурдук хайааймыстыбаларын биэр ситнэ сөнтөөбүн шйда. Арай бурдугу дуотобардаһан батарар уустуктардааһилан, мамы госаккуп суотугар туттарараг туруоруста. Одуулуугатам бааһынай М. П. Михайлов хайаайыннааһын ханшук да форматугар тма хайааймыстыбатын производства элбэх моһоллору көрсөрүн этэв туран, үһэзэни тустаах салаалатар өттүлэрттэн өлүктээх сүбө-ама, биэр торум суоһун кырийткэлээтэ. Бааһынай сүһүһэв, бурдугуһан хайаахалаһан тэһгэ үлэһиһэ сөбүгэр тохтоотэ. Ол эрөөри производства сайыннаран, сир-уоту көмөтинэр буоллаахха, кырым учаастактары сөрсүгэр наадатыгар тохтоотэ. Аһагар бааһынайа А. С. Мохначевская наһиллэктэргэ тирэх хайааймыстыбалар сайдыллары сөнтөөбүн түбүһүн үлүстөр этиһилэрин сайыннаран: «Аттыгар базэ кийи биэр буоллаһына, эһиһэхэ да тивсизэн сөһэ, — диял туран, бэйэтэн наһиллэктэр сир-уот кырабаһа сайдарса кыагы биэрбэтин көһсөөн, кырым сирдэргэ бөлбөһтө наадатын шйда, бэйэтэ сибиһиннэ хайааймыстыбатыһан сайдаһын эттэ уюуһа эһиэ бурдук проблематыгар тохтоотэ.

Предприиматель М. М. Федоров (Мугудай) дэмж гэрлээрийн огторууний дээрхэстэнээр, кредит хам-бытын, олон мастарьсинай ахари, 12 үлэ минстэ-тин тахадарар юмхатаадын туһуун хэсэгтэ. Кипи нэли дэмж тэрилэ хамчистыбата мөндүүнэ (ДСН), дэмж олохтоох мөндүүнэ, ол эбэтэр хатаант, бэстэн сакаастара элбэди, олон үлэ тахсн турарын эттэ, Түмүгэр олохунтарынан барыта 7-быхастаа-дээрбанкаарта кыттыбата олох туһалаадын арын-на, кишкэр курдук олонор тахадарар производствен-нэй тэрилтэлэртэ минхэн дьааллары анган туспн кытэр нөөдэгтэр тохтоот.

Президент кыттыллаххэ муунахха барыта 11 ки-
ли тал эттэ, Уоһэ эһиттэри сэгэ кэсэтинтэ тым
хайһайыстыбатын уонна соботуонка сакт амамхыт
министрэ Д. Ф. Наумов кытылһа, Дмитрий Федо-
рович, сүрүннээ, киһи салайар министретиота
туох үлэни аһатарын, хайык хайысхалар үлэниирин
сырдатта. Тыл эһиттэр СР Президеһэ, Правитель-
ствоһа кытар үлэлэрин сөһөөбүһүн сыһаһаһап ту-
руп, М. Е. Николаевһа буһаһыра туһар СР Президе-
һин быһаһыһар үһүс-буһуһуһа туһарыһар көрдө-
һүһүр.

СР Президентэ М. Е. Николаев бэйэтэ этиннэтэр тыа хайыаһыстыбатын биллэрин үлэтин өлөрөг балаһыанньатыгар тохтоон туран, улаусу бу салаага ыттар хайысхаларын, политикатын бибиринэрин уонна өйүүрүн биллэрдэ. Ону сиргэ бүгүн манна тыл эппит дьон этиннэтэргэ тохтоон, онуоха бэйэтэ көрүүтэрин үлэлэһинэ, өлөргө өлөдүрүн, кооперативнай хамсааһын нэм ырдэбилэ буоларын эттэ. Ошон Н. П. Пономарев кредиттэй кооперативы тэрийэр туһунан этинтин биллэрсөн туран, манна республикада бастааһыннан эиһэ Чурапчылар сагалыылларыгар уонна ону хайыан-үйөдө бу сым бастаан кыраталыгар олохсуйа киллэрэргэ тыл кэпэхтэ. Онуоку тубалатыттар өйө бул блар буолуодун эттэ. Иккитинэн, кооперативнай хамсааһынга «Чурапчы» кооператив курдук түбүкүр түрбүт, үлэтин көрдөрбүт тэрилтэлээхитин санапта. Ошон бу кооперативка быһыл бериллэхтээх кредити иккэ тугул улаатыммыран 50 мөл. содк. өнөрөн ҕирдэр уонна ону тусталах министрстволарынай эргэһиһиһа быһа билэрэр туһунан эттэ. Оссө бу кредит 70%-на төһөрүлүдөдө, 30%-ыи саха сымгытын итин рекламалаан республикага тас аттуур билгэрымга улааһыргө бөйөдүт иккиттэр хаалларыт дьитэ. Үдүс кооперативы сир үлэттэр тэрийэргэ сүбэлээтэ. Президент итинэн государственнай тэрилтэлэр бу рынок усулсубуйатылар көдүүһа суохтарыа,

хөдөлгүүгчээр чиглэтэ, «Кооперативнай хамсаань» гэгтгөөх нэмгэс форма буларэ. — дүгэ.

Тыд хайааньмыстыбатын бородуусубаларын туттарлар саяалара намынарал уонна «Туймаада-эко» техникумы атыылар сымата хабалалаары туһунан этиилэргэ сөспөбүн, Президент динигэ тэһөөр сымата туттарылар бородуускуйа сыматы быйыл үдэтэр көрөрүн эттэ. Ой эбэтэр киһэ үүтэ 15 солк. уонна эһэ 70 солк. быһарын бу муһааха аһыһынарда.

Президентын итгэл мэтгэлтэй кишрэр сөптөө ашиглары үрэгтарш, ылынарыг уонна өйүүрүг көрдө. Иккэс өтүүрүн хас биирдэн өгөһуулар өй бүл үлэһэн, динг дымалалап мэтгэлэһиэхтээгин биирдэн өтүө, онук да чопчу соруктары түрүүрдэ.

Овои башфайдаи китти барсӯхуу олуи ки
длуустәди бӯоли.

X X X

Күнүсү 4 чакстан Ленин — Туора Куул водоводу ситэрин алаххо ыһылларынга аһаммыт оперативнай штаб муһуһада Саха Республикатын Президиоһу М. Е. Николаев ыһтыһылаах ыһтыһына.

Президент М. Е. Николаев ууна СР Правителствотын дахиадларынан 1992 сылтаа сагаллаан иккуну бырактарар магистральнай водовод: Лена — Мүрү Уус-Адди улуунугар, Лена — Түбүр Күө Мөңгү-Хангалас, Чурааччы, Тээтти улуустарыгар ирээ уунаа дааччыларга аанаа тутуудара сагалланьттыра.

1999 онд Лена — Мүрү магистральной водоводу тутаага бүшүүтэ, онон 5 бөһүлээк ханшиг багара курдигаа нэр ууһан халччынар кыахтанылар.

2000 саял сайынматар Тумул, Майагаас бөхүөлонт
ривэр сайынматар водопровод тутуууна, оновчлоос
төөн хэс бийрдий мал бэйэтийн теплицатын, өбүрүү
тул евро уунап халччыллына.

Чурагчтн уонна Таатта улуустарытар 12 бөлүөлөккө уу тийгизэр, өтчөдүнэ 26,7 тын. мөндүлүннээ 27,7 тын ымак сүбүү пһэр уонна уонна оһуруотун төһөннэтин уонна хааччыһар ымакханыһа

Чурагчыга уу администан көрсүгүгө Катит Куөл ба
 ыгтар быныг илгитинаны тутан бүтүрдилер. Быны
 устата 112 м. туурата 10 м. үрдүгө 3 м. Итин та
 ынан 4 перепод тутуулар мисестатигер тымар-бет
 сыялары түшүртүшүлөр. 4 мае муостаны тутуулар

Муниципал сагаалымныг бүх сүдү түүхүү хаамыг тухуулан видеоролик (документальный кино) нэрлүүлжээ. Бөрөн ололдоххо, дьа, мырмык даагны, эдэх үдэ шаталхайбыг итгэвчлэн, асмы үйбүг бийр сүдү түүхүүтэ буоларынан кино түүтэ бий, асмыгын.

Тутуу түмүктөөлүнөөх түдүмдөр хайдах мыйтыг
 лыахтар, анууха ханшар үлдээр хайа болдвоххо
 гиншээр бичуулдохтар, Тая хайаагынсты
 батан уонна советуонка министерствотын Тутуу
 департаментин директор А. М. Копырин, «Якутск
 энерго» АН генеральный директорын солбуузаачи
 С. Б. Углевский, ЯкутТЭСИЗ управляющая П. Ф.
 Федорова информацияларга итгалиннэ Корүүлэр бол
 нуруос сүниүлүн элбэх мыйтымалар ширэнээр ан
 ниттээннээр.

Көрсөткөч тыл эинит Мөңгө-Хангаас улууһун ба
һызын Г. М. Артемьев ууну хайдах туһанырын ту
һунан. Тыл хайаайыстыбатын уонна согоһуонка ми
нистерствотын сирэ меллориниалааһынга уонна уу
һан хааччыһыга управлениетын начальнигыг сол
буһааччы А. П. Протопопов ууну хайаанмы бонну
руостарыгар санааларын үлэһинниһэр. Чураһы
улууһун баһылыгы А. А. Шадрин водоводу электро
уотунан хааччыһар линияны байыт үлүүһүттүгү

Редакционная служба отдела.

H. COLEMAN.

